

27 Οκτωβρίου 2012

Μικρασιάτικα-Ιστορικές σελίδες της Μικρασίας

Αφιέρωμα / Μικρασιατικά

Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου κ.κ. Ανδρέας

Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου κ. Ανδρέας

Θα ήθελα να συγχαρώ τα μικρασιατικά σωματεία και το σύλλογο των Αλατσατιανών Ηρακλείου για τις εκδηλώσεις, τις οποίες οργανώνουν με τη συμπλήρωση 90 χρόνων από τη Μικρασιατική καταστροφή. Επίσης συγχαίρω την περιφέρεια Κρήτης, γιατί στηρίζει αυτές τις πρωτοβουλίες των Μικρασιατών της τρίτης και τέταρτης πλέον γενιάς.

Οι εκδηλώσεις αυτές αποτελούν μεγάλο γεγονός για πολλούς λόγους, κυρίως όμως γιατί μας επιτρέπουν να γνωρίζουμε το ιστορικό μας παρελθόν και να οικοδομούμε την πνευματική και πολιτιστική μας ταυτότητα στο σήμερα, το αύριο και το μέλλον με την επιβεβλημένη αυτογνωσία, μακριά από το μίσος, την εκδίκηση, τις σφαγές και τους ξεριζωμούς που επέφεραν στη Βαλκανική και τη Μικρά Ασία οι εθνοκτονίες και οι εθνοκαθάρσεις κυρίως του 20^{ου} αιώνα.

Η σφαγή της Σμύρνης, ο ξεριζωμός και οι εξανδραποδισμοί των ορθοδόξων ελληνόφωνων της Μικράς Ασίας ήλθαν ως συνέχεια και αποτέλεσμα μιας δυσεξήγητης εκστρατείας στα ενδότερα της Μικράς Ασίας προς τον Σαγγάριο, το Αφιόν Καραχισάρ και την Άγκυρα. Όμως αυτές οι πολιτικοστρατιωτικές πρωτοβουλίες της προέλασής μας στα ενδότερα της Μικράς Ασίας, που εγένοντο, θεωρητικά τουλάχιστον, για να ολοκληρώσουν τον εθνικό στόχο, δηλαδή τη συντριβή του τουρκικού στρατού, εδράζουν το ιδεολογικό τους υπόβαθρο στον αδιέξοδο εθνικό ρομαντισμό, όπως εκφράστηκε κυρίως από τη Γερμανία. Ήδη όμως με τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, η ιδεολογία του έθνους - κράτους οδηγούσε σε διάλυση τις αυτοκρατορίες: την Αυστροουγγαρία, τη Ρωσία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η αυτοκρατορική ιδεολογία «εξοδίαστηκε» από τον ευρωπαϊκό Διαφωτισμό και τη Γαλλική επανάσταση του 1789, από τη νέα πραγματικότητα της εθνοκρατικής ιδεολογίας. Στο πλαίσιο της αρχής των εθνοτήτων που διαμόρφωσε το νέο διεθνές δίκαιο του 19^{ου} αιώνα, ο Βίσμαρκ το 1871 και ο Καβούρ το 1861 δημιουργούσαν με την ενοποίηση της Γερμανίας και της Ιταλίας δύο μεγάλα εθνικά κράτη.

Τα γενόμενα ενδυνάμωσαν και ενίσχυσαν τα πρώτα εθνικά κράτη στο χώρο της Βαλκανικής, την πατρίδα μας την Ελλάδα και τη γειτονική Σερβία, και βοήθησαν στη δημιουργία νέων εθνικών κρατών, όπως της γειτονικής Βουλγαρίας στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, της Αλβανίας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και της Τουρκίας αμέσως μετά τη Μικρασιατική αταστροφή, ενώ ο τουρκικός εθνικισμός ξεκινάει με το κίνημα των Νεοτούρκων στη Θεσσαλονίκη το 1908, και αποσαφηνίζεται με τον Κεμάλ. Οι εξελίξεις αυτές - με τους βαλκανικούς πολέμους, τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και τη Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή - σηματοδοτούσαν τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Χαριστική βολή προς την κατεύθυνση αυτή έδωσε το γεγονός της αδρανοποίησης των μεταρρυθμίσεων για ισονομία και ισοπολιτεία στους υπηκόους του σουλτάνου ανεξάρτητα από τη θρησκευτική τους ταυτότητα ως Χριστιανών, μουσουλμάνων, Εβραίων ή Αρμενίων. Πρόκειται για τα γνωστά Τανζιμάτ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με τους Γενικούς Κανονισμούς που είχαν καθηλωθεί και δεν προχωρούσαν, εξαιτίας α) της αντίδρασης των φανατικών στη σαρία μουσουλμάνων, β) της τριακονταετούς και πλέον απολυταρχίας του Αβδούλ Χαμίτ (1876-1909), γ) της δραστηριοποίησης μέσα από τους εθνικούς συλλόγους των πρώτων εθνικών κέντρων της Αθήνας, του Βελιγραδίου, και δ) τη δράσης του βουλγαρικού εθνικισμού με την Εξαρχία περί το 1870. Τα κράτη της Βαλκανικής, της Ελλάδας της πατρίδας μας, της Βουλγαρίας, της Σερβίας, που προϋπήρχαν των βαλκανικών πολέμων και της Αλβανίας και της Τουρκίας που ακολούθησαν, θα

συγκροτούνταν και θα οριοθετούνταν με ανταλλαγές και διώξεις πληθυσμών, οι οποίες κορυφώνονται με τους βαλκανικούς πολέμους του 1912-1913, κυρίως όμως με τη Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή το 1922 και την απόφαση της ανταλλαγής των πληθυσμών με τη Συνθήκη της Λωζάνης το 1923.

Για μας τους Έλληνες το τίμημα ήταν το βαρύτερο και το τραγικότερο. Μας σφάξαν, μας ξερίζωσαν, και ολοκληρώθηκε η δημιουργία του κράτους μας, τελικά μέσα από τις δραματικές αμοιβαίες ανταλλαγές των πληθυσμών, μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Οι οδυνηρές αυτές ανταλλαγές αποφασίστηκαν από δύο μεγάλους ηγέτες, τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον Κεμάλ Ατατούρκ, με κριτήριο τη θρησκεία και με την προοπτική της εθνικής ομογενοποίησης των ανταλλάξιμων και των απογόνων τους στα πλαίσια της εθνικής επικράτειας με τα οριοθετημένα σύνορά της. Ενάμισι εκατομμύριο περίπου ορθόδοξοι χριστιανοί της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης, πολλοί από τους οποίους ήταν τουρκόφωνοι, ήλθαν στην Ελλάδα, με εξαίρεση τους ορθόδοξους που κατοικούσαν στη νομαρχία της Κωνσταντινούπολης. Οι μουσουλμάνοι των εδαφών που με τη Συνθήκη της Λωζάνης το 1923 προσαρτήθηκαν στην Ελλάδα, πολλοί από τους οποίους υπήρξαν ελληνόφωνοι, αντηλλάγησαν και εγκαταστάθηκαν αναγκαστικά και αυτοί στη σημερινή τουρκική επικράτεια.

Από τη Μικρασιατική καταστροφή συμπληρώνονται τη χρονιά αυτή, το 2012, 90 χρόνια και το επετειακό αυτό γεγονός προσπαθούμε να το προσεγγίσουμε με τη δέουσα υπευθυνότητα και οπωσδήποτε μακριά από φανατισμούς, με ανώφελες άναρθρες κραυγές.

Όλοι μας συμφωνούμε ότι ο ελληνισμός ως πνευματική και πολιτιστική οντότητα πορεύεται μέχρι το 1922 κατά βάση εν μέσω δύο ηπείρων: της Ευρώπης και της Ασίας. Και εν μέσω ποικίλων αυτοκρατορικών σχημάτων διαμορφώνει την ελληνόφωνη αυτοκρατορική οικουμένη μέχρι το 1922. Πιο συγκεκριμένα: η χερσόνησος των Βαλκανίων από το Δούναβη μέχρι και τη σημερινή επικράτεια της Ελλάδας, ήταν το ένα σκέλος της δυναμικής δράσης του Ελληνισμού. Ο χώρος της Μικράς Ασίας, από τον Πόντο μέχρι την Καππαδοκία και την Κύπρο με την απέναντι ενδοχώρα της, συγκροτούσαν το δεύτερο σκέλος της δημιουργικής παρουσίας του Ελληνισμού. Κοινότητες ελληνόφωνες συναντάμε και σε άλλες περιοχές της Ευρώπης, της Αφρικής αργότερα, και στην Αμερική και την Αυστραλία. Με μια όμως ειδοποιό διαφορά. Οι Ελληνικές κοινότητες της Αυστραλίας, της Ευρώπης και της Αμερικής του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα στην πορεία θα αφομοιωθούν από τον πολιτιστικό, γλωσσικό και εθνικό τους περίγυρο. Ο Έλληνας για παράδειγμα της Αμερικής θα γίνει ελληνοαμερικάνος,

αμερικανοέλληνας, για να απομείνει στη μεθεπόμενη γενιά μια ανάμνηση της ελληνικής καταγωγής. Συμβαίνει όμως το εντελώς αντίθετο με την ελληνική παρουσία στο χώρο της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας.

Οι ορθόδοξοι πληθυσμοί που διαβιούν στα γεωγραφικά όρια της Βαλκανικής και Μικρασιατικής χερσονήσου (ελληνόφωνοι, δίγλωσσοι, πολύγλωσσοι) δεν αφομοιώνεται από τις άλλες θρησκευτικές κοινότητες των Μουσουλμάνων, Εβραίων, και Αρμενίων, και συγκροτούν την ελληνίζουσα αυτοκρατορική οικούμενη, η οποία πορεύεται με εκκλησιαστικό της κέντρο το Οικουμενικό Πατριαρχείο, αλλά και τα άλλα πρεσβυγενή ελληνόφωνα Πατριαρχεία της Ανατολής: Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, Ιεροσολύμων, την Αρχιεπισκοπή Κύπρου και την Αρχιεπισκοπή Σινά.

Στον αρχαιοελληνικό κόσμο, στην αυτοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, στον ελληνιστικό κόσμο, στη ρωμαϊκή εποχή, κυρίως όμως στη διάρκεια της αυτοκρατορίας της Κωνσταντινούπολης, δηλαδή στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, ο ελληνισμός αποτελεί την κυρίαρχη πολιτισμική και πνευματική δυναμική ταυτότητα, στην οποία εντάσσονται οι αλλόγλωσσοι (κυρίως σλαβόφωνοι και βλαχόφωνοι), προκειμένου να δρέψουν τα πολλά και ακριβά αγαθά που τους προσπόριζε ο ελληνικός πολιτισμός. Η εκπαίδευση όλων των βαθμίδων, σε όλους αυτούς τους προχριστιανικούς και χριστιανικούς αιώνες των αυτοκρατορικών κατά μείζονα λόγο σχημάτων ήταν ελληνόφωνη. Η ένταξη στις διοικητικές υπηρεσίες και δομές της αυτοκρατορίας - από την Εκκλησία μέχρι την εκπαίδευση, το στρατό και τη διοίκηση - προϋπέθετε την ελληνομάθεια, την οποία καλούνταν να κατακτήσουν οι αλλόγλωσσοι, για να ενσωματωθούν με τους απογόνους τους στις διοικητικές δομές των διαδοχικών αυτοκρατοριών.

Η Νέα Ρώμη, η Κωνσταντινούπολη, ιδρύεται το 330μ.Χ. Σε δύο αιώνες επί αυτοκράτορα Ιουστινιανού (482-565) με τη μετάφραση των Νεαρών στα ελληνικά, η ελληνική γλώσσα είχε κατακτήσει την Κωνσταντινούπολη, την πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας, ενώ ήταν κυρίαρχη στη Βαλκανική και τη Μικρά Ασία χάρη στους εκεί ελληνόφωνους πληθυσμούς. Και βέβαια δεν επρόκειτο για μια γλωσσική μόνο πρωτοκαθεδρία.

Οι πατέρες του χριστιανικού κόσμου εδράζονται στην ελληνική σκέψη, στον ελληνικό λόγο, στην ελληνική φιλοσοφία, για να δημιουργήσουν με την εκκλησιαστική παράδοση την χριστιανική ανθρωπολογία και κοσμολογία, όπως τη γνωρίζουμε από τα ασκητικά φιλοκαλλικά και πατερικά κείμενα. Για να εξηγήμαστε όμως: το κοσμοείδωλο του χριστιανού ανθρώπου, της ορθόδοξης Εκκλησίας δηλαδή, είναι διαφορετικό, δεν ταυτίζεται με εκείνο του ανθρώπου που διαμόρφωνε η αρχαία Αθήνα, ή η Σπάρτη και ευρύτερα ο αρχαιοελληνικός κόσμος

με την κλασική αρχαιότητα. Η συνείδηση του νέου ανθρώπου του Χριστού και της Εκκλησίας διαμορφώνεται στους αιώνες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η Μικρά Ασία επιδρά καθοριστικά στην αποσαφήνιση και στοιχειοθέτηση των αληθειών της πίστεως μας.

Οι Καππαδόκες Πατέρες Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος Ναζιανζινός, Γρηγόριος Νύσσης, ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, κατά τον 4^ο αιώνα, και οι Οικουμενικές Σύνοδοι που θα ακολουθήσουν στη Νίκαια, την Έφεσο, τη Χαλκηδόνα, την Κωνσταντινούπολη, θα αποσαφηνίσουν και θα εκφράσουν τις αλήθειες της Εκκλησίας του Χριστού. Θα δημιουργήσουν σε συνεργασία με τον αυτοκράτορα και τις αυτοκρατορικές διοικητικές δομές την εν Χριστώ αγιοπνευματική αποκαλυπτική εμπειρία της ορθόδοξης, ελληνόφωνης αυτοκρατορικής οικουμένης. Ο Μέγας Φώτιος, ο Θεόδωρος ο Στουδίτης, η Άννα η Κομνηνή, ο Νικήτας Χωνιάτης, ο Λέων ο ΣΤ΄ ο Σοφός θα διακονήσουν με τη γραφή τους, με την πίστη τους και την αυταπάρνηση τους, την εν Χριστώ αυτοκρατορική οικουμένη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, της Ρωμοσύνης. Απαραίτητη προϋπόθεση, ταυτισμένη με την ακμή, το σφρίγος, τη δύναμη και τη ρωμαλεότητα της αυτοκρατορικής οικουμένης με κέντρο την Κωνσταντινούπολη, ήταν η συμπόρευση, η ενότητα και ο συστοιχισμός της χριστιανικής Μικράς Ασίας με το αυτοκρατορικό κέντρο, την πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη.

Η Μικρά Ασία αποτελούσε το ζωτικό χώρο της Αυτοκρατορίας μέχρι τη μάχη του Ματζικέρτ το 1071, όταν ο αυτοκράτορας Ρωμανός Δ΄ ο Διογένης ηττήθηκε και συνελήφθη αιχμάλωτος από τον Σουλτάνο των Σελτζούκων Αρπ Αρσλάν. Το Σουλτανάτο του Ρουμ (δηλαδή των «ρωμαϊκών εδαφών») ήταν σελτζουκικό κράτος. Δημιουργήθηκε στη Μικρά Ασία μετά τη μάχη του Ματζικέρτ. Ιδρύθηκε το 1077 ως το 1307, με έδρα αρχικά τη Νίκαια (την πρώτη δεκαετία) και αμέσως μετά το Ικόνιο. Εκτεινόταν από την Αττάλεια, τη Σινώπη, τη λίμνη Βαν ως τη Λαοδίκεια. Το Σουλτανάτο του Ρουμ υπήρξε το μακροβιότερο και δυναμικότερο από τα μουσουλμανικά σελτζουκικά κράτη, με ισχυρή διοίκηση, καθώς και πολιτιστική και καλλιτεχνική προκοπή. Το διαδέχτηκε η μεγάλη δύναμη των Σελτζούκων στην Εγγύς και Μέση Ανατολή, οι Οθωμανοί.

Με την εισβολή των Μογγόλων (1300) το Σελτζουκικό κράτος διαλύεται και ο ηγεμόνας Οσμάν ή Οθμάν Α΄ (1259 - 1326) αυτονομήθηκε στη Βιθυνία. Στα 1301, οι Σελτζούκοι Τούρκοι του Οσμάν νίκησαν τους Βυζαντινούς στη μάχη του Βαφίου και ουσιαστικά δημιούργησαν αυτόνομο κράτος. Μετά τον θάνατο του Οσμάν έχουμε ένα ισχυρό οθωμανικό κράτος. Την ίδια χρονιά (1326) η πρωτεύουσά του μεταφερόταν στην Προύσα. Στα 1328 ο νέος σουλτάνος Ορχάν (1326 - 1362) καταλαμβάνει τη Νικομήδεια στη βορειοδυτική άκρη της Μικράς Ασίας.

Στα 1353, οι Τούρκοι αποβιβάστηκαν από τον Ελλήσποντο στη Θράκη πατώντας το πόδι τους στην Ευρώπη επί αυτοκράτορα Ιωάννη Καντακουζηνού, ενώ το θρόνο διεκδικούσε και ο Μιχαήλ Παλαιολόγος, που είχε συμμαχήσει με τους Σέρβους και τους Βουλγάρους. Οι διαμάχες και οι εμφύλιες αντιπαλότητες στην αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης οδήγησαν αργά και σταθερά στην κυριαρχία των Οθωμανών στην μικρασιατική χερσόνησο.

Οι Σελτζούκοι είχαν επίσημα αναγνωριστεί από την Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας με τη νίκη τους στο Ματζικέρτ. Το 1176, με τη νίκη τους στο Μυριοκέφαλο, εδραίωσαν με μία ακόμα συνθήκη την εγκατάστασή τους στη μικρασιατική ενδοχώρα. Το 1176 ο αυτοκράτορας Μανουήλ αποφάσισε να θέσει τέρμα στη δύναμη των Σελτζούκων. Έστειλε τον ανεψιό του Ανδρόνικο Βατάτζη να κυριεύσει τη Νεοκαισάρεια και ο ίδιος προχώρησε προς το Ικόνιο.

Στον εγκαταλελειμμένο οικισμό του Μυριοκεφάλου το Σεπτέμβριο του 1176 έγινε η δεύτερη μεγάλη μάχη, η οποία και θα καθόριζε οριστικά τους Σελτζούκους ως στρατιωτικά κυρίαρχους της Μικράς Ασίας μέχρι και τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922. Ο σουλτάνος Κιλίτζ Αρσλάν αντιμετώπισε την εισβολή με τη στρατολόγηση μεγάλου αριθμού Τούρκων της Μεσοποταμίας. Ο στρατός του υποχωρούσε και κατά την προέλαση του βυζαντινού στρατού ακολουθούσε την τακτική της «καμένης γης»: τελικά όμως έστειλε πρεσβεία προς τον αυτοκράτορα προτείνοντας τη σύναψη ειρήνης. Ο Μανουήλ, παρά τις δυσκολίες που περνούσε ο στρατός του, δεν δέχθηκε την πρόταση. Μετά την απάντηση του αυτοκράτορα ο σουλτάνος κατέλαβε την κλεισούρα Τζυβρίτζη, από την οποία θα περνούσαν οι Έλληνες μετά το Μυριοκέφαλο. Η μάχη υπήρξε τόσο καταστροφική για την αυτοκρατορία μας, όσο και εκείνη του Μάτζικερτ. Αποκομμένοι και περικυκλωμένοι μέσα στις στενές διαβάσεις υπέστημεν φοβερή σφαγή. Όμως ο Σουλτάνος Κιλίτζ Αρσλάν, που είχε κι εκείνος σοβαρές απώλειες, σταμάτησε τις εχθροπραξίες και έστειλε τον Γαβρά, να ζητήσει ειρήνη από τον αυτοκράτορα, με όρους την κατεδάφιση των οχυρώσεων του Δορυλαίου και του Χόματος-Σουβλαίου. Είναι όμως προφανές ότι οι Σελτζούκοι αντιμετωπίζουν με δέος, με

φόβο και περίσκεψη την Αυτοκρατορία και τον αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης. Γι' αυτό δεν αποφασίζουν, δεν τολμούν πλήρη πολεμική σύγκρουση, αλλά ζητάνε ειρήνη. Φοβούνται οι Σελτζούκοι ότι θα κατέφθαναν από την Κωνσταντινούπολη και άλλες ισχυρότερες δυνάμεις εναντίον τους. Είναι πολύ χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ο αυτοκράτορας Ρωμανός μετά τη μάχη του Ματζικέρτ, αν και συλλαμβάνεται αιχμάλωτος και οδηγείται μπροστά στο Σουλτάνο Αρπ Αρσλάν, ο τελευταίος τον τίμησε ανάλογα με το αυτοκρατορικό αξίωμά του και τον άφησε ελεύθερο. Οι περί το Ματζικέρτ και το Μυριοκέφαλο γενόμενες μάχες και προτάσεις ειρήνης οδηγούν βέβαια και σε μια συναίνεση συνύπαρξης χριστιανών και μουσουλμάνων με κλονισμένο όμως το ηθικό των ορθοδόξων ελληνόφωνων Χριστιανών στη χερσόνησο της Μικράς Ασίας, πολλοί από τους οποίους εξισλαμίσθηκαν ή έζησαν πλέον με κυρίαρχους τους μουσουλμάνους ως τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922. Παράλληλα με τη μάχη του Μυριοκεφάλου έχουμε το τέλος κάθε σχεδίου από την Κωνσταντινούπολη για την ανακατάληψη της Μικράς Ασίας.

Στη Μικρά Ασία τη γενέτειρα του Ομήρου, του Θαλή, του Ηροδότου, του Αναξαγόρα, του Διογένη, του Στράβωνα, στο λίκνο της Ορθοδοξίας, όπου συνήλθαν Οικουμενικές Σύνοδοι, και δίδαξαν ο Μέγας Βασίλειος, ο Ιωάννης Χρυσόστομος, ο Άγιος Νικόλαος, ο Γρηγόριος Νύσσης, εγκαταστάθηκαν μετά τον 11^ο αιώνα πολυπληθείς μουσουλμανικοί πληθυσμοί.

Η Αυτοκρατορία της Κωνσταντινουπόλεως βρίσκεται ανάμεσα σε δύο κόσμους, τον χριστιανικό της Δύσης και τον μουσουλμανικό της Ανατολής. Οι κόσμοι αυτοί της Ανατολής και της Δύσης με την επίδραση μεγάλων γεγονότων διαμορφώνουν και ανάλογες τάσεις. Οι σταυροφορίες με την πρώτη Άλωση, την καταστροφή της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους το 1204, η εγκατάσταση των μουσουλμανικών πληθυσμών στο μικρασιατικό χώρο και η συμβίωσή τους με τους χριστιανικούς πληθυσμούς, τέλος η σχέση προσώπων εκκλησιαστικών και πολιτικών, αλλά και φιλοσόφων, θεολόγων, εμπόρων, συντελούν κατά την πορεία προς και μέχρι τη δεύτερη Άλωση από τους Οθωμανούς το 1453, στη διαμόρφωση των δύο ισχυρών τάσεων. Των ενωτικών και των ανθενωτικών.

Οι ενωτικοί αναζητούν βοήθεια από τη Δύση, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η κρίση και να αποφευχθεί η πτώση της Κωνσταντινούπολης στους Οθωμανούς. Είναι σαφέστατο ότι στη σκέψη και την τακτική των ενωτικών προέχει η πολιτική πράξη και δυναμική από την εκκλησιαστική ακρίβεια. Στη Σύνοδο της Φεράρας - Φλωρεντίας το 1438 ο αυτοκράτορας Ιωάννης ο Παλαιολόγος, ο Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων, ο Νικαίας Βησσαρίων, ο Πατριάρχης Ιωσήφ, ως εκπρόσωποι των ενωτικών, υπέγραψαν την ένωση με τη δυτική Εκκλησία παρά τις αντιδράσεις των

ανθενωτικών με επικεφαλής το Γεννάδιο Σχολάριο και τον Μάρκο τον Ευγενικό. Για τους ανθενωτικούς το μείζον ήταν η ακριβής τήρηση της πίστης. Οι ενωτικοί και αντιησυχαστές με κυριότερο εκπρόσωπο τους τον Βαρλαάμ τον Καλαβρό υποστηρίζουν ότι ο άνθρωπος με το στοχασμό και τη σκέψη γνωρίζει νοησιαρχικά το Θεό, ό οποίος όμως δεν του αποκαλύπτεται.

Οι ανθενωτικοί συμβαδίζουν με το ησυχαστικό κίνημα. Τον 13^ο και 14^ο αιώνα με επικεφαλής στην Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά καταθέτουν αντιτιθέμενοι στον Βαρλαάμ τον Καλαβρό την εμπειρία της σχέσης, αποκάλυψης και κοινωνίας του ανθρώπου με τον Θεό, που αποκαλύπτεται στον άνθρωπο με τις ενέργειές του, και όχι με την ουσία του, μέσα από την προσευχή και τη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας.

Οι χριστιανικοί πληθυσμοί της Μικράς Ασίας που ήδη από τον 11^ο αιώνα συμβιώνουν με τους μουσουλμάνους είναι σαφέστατα εγγύτεροι και αλληλέγγυοι προς τους ησυχαστές και ανθενωτικούς, οι οποίοι απεύχονται την εκκλησιαστική και πολιτική υποταγή της Αυτοκρατορίας της Κωνσταντινούπολης στη Δύση, έναν άγνωστο γι' αυτούς κόσμο σε σχέση με το Ισλάμ, με το οποίο ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ως αιχμάλωτος του το 1354 συνδιαλέγεται μαζί με επιφανείς εκπροσώπους του στη Λάμψακο και τη Νικομήδεια.

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 καθιστά τον Μωάμεθ τον πορθητή κυρίαρχο στη χριστιανική πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας, η οποία θα παραμείνει μέχρι τη Μικρασιατική καταστροφή το 1922 πρωτεύουσα της Οθωμανικής πλέον Αυτοκρατορίας. Παράλληλα ο Ελληνισμός, το Γένος μας, η Ρωμιοσύνη, εξακολουθεί μετά την Άλωση να ζει, να δημιουργεί και να διαφυλάττει την πολιτιστική και πνευματική παρακαταθήκη του στην αυτοκρατορική οικουμένη, από το Δούναβη μέχρι τη μικρασιατική χερσόνησο, εν μέσω βέβαια πάντοτε των πολύμορφων περιπετειών της ζωής και της ιστορίας, που πολλές φορές ξετυλίχθηκαν κατά τρόπο τραγικό και στα σύγχρονα εχθρικά κράτη.

Η Μικρασιατική όμως καταστροφή υπήρξε αθεράπευτη τομή στην ιστορία του Ελληνισμού, του Γένους μας, της Ρωμιοσύνης. Διαμόρφωσε βέβαια τη σημερινή Ελληνική επικράτεια, την οποία ενίσχυσε με μια δυσεύρετη για ευρωπαϊκό κράτος εθνική ομοιογένεια. Τουλάχιστον μέχρι πρότινος, όταν τα ευρωπαϊκά κράτη δεν αντιμετώπιζαν την εγκατάσταση πληθώρας μεταναστών. Το ενάμισι εκατομμύριο των Μικρασιατών που διασώθηκε από τα τάγματα εργασίας στην Ανατολή, από τις συγκρούσεις, τις πολεμικές συρράξεις, τις σφαγές και τους εξανδραποδισμούς μετά την κατάρρευση του μικρασιατικού μετώπου, οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα διωκόμενοι ή ανταλλάξιμοι, αποκαταστάθηκαν από την Ελληνική Πολιτεία κατά τρόπο υποδειγματικό, ενίσχυσαν την οικονομία της

πατρίδας μας χάρη στη εργατικότητα και δημιουργικότητά τους και ενδυνάμωσαν τον πολιτισμό της σημερινής Ελλάδας.

Είναι όμως η Μικρασιατική καταστροφή αθεράπευτη συμφορά για τον Ελληνισμό, γιατί στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και για πρώτη φορά στην τρισχιλιετή του ιστορία ο Ελληνισμός απώλεσε την αυτοκρατορική του οικουμένη, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ταυτότητά του. Έπαυσε να κυριαρχεί με κέντρο την Κωνσταντινούπολη, πνευματικά, πολιτιστικά, οικονομικά, εμπορικά μέσα σε μια αυτοκρατορία, από το Δούναβη μέχρι τον Πόντο, την Καππαδοκία, την απέναντι της Κύπρου μικρασιατική γη.

Αυτό δεν σημαίνει ότι το αποτέλεσμα που διαμορφώθηκε με την επανάσταση του 1821, την αρχή των εθνοτήτων και την εθνική ιδεολογία, το σημερινό ελληνικό κράτος δηλαδή, δεν υπήρξε μεγάλο επίτευγμα. Αντιθέτως, αποτελεί ισχυρή πραγματικότητα το μετά τη Μικρασιατική καταστροφή ελληνικό κράτος των Βαλκανικών πολέμων και του Μακεδονικού αγώνα. Είναι όμως ισοδύναμο με την απώλεια μιας οικουμενικής και μιας αυτοκρατορικής πορείας του Ελληνισμού; Και μάλιστα σήμερα, όταν η μετανάστευση των αλλοδαπών κλονίζει – όχι βέβαια μόνο στην ελληνική επικράτεια, αλλά σε όλη την Ευρώπη – την εθνική συνοχή, η δε διεθνοποίηση της τεχνολογίας, της τηλεματικής και της οικονομίας σε συνδυασμό με την παγκοσμιοποίηση και την αποδυνάμωση των συνόρων, τουλάχιστον μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, οδηγεί σε μια νέα οικουμενική σχέση και επικοινωνία των λαών και των πολιτισμών, σε νέα ή νέες αυτοκρατορίες;

Ο Ρήγας Φεραίος τον 18^ο αιώνα αναζήτησε και πρότεινε τη διάσωση της αυτοκρατορικής και οικουμενικής πορείας του ελληνισμού. Ο Ρήγας απαντούσε στο ζήτημα μέσα από τη γεωγραφική διάσωση της Αυτοκρατορίας, η οποία θα μετεξελισσόταν σε συνταγματικό πολυεθνικό κράτος. Ο Δραγούμης τον 20^ό αιώνα αναζήτησε σχήματα για τη διαφύλαξη των ελληνικών κοινοτήτων της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας. Η δυναμική όμως του εθνικού κράτους δεν άφηνε τέτοια προοπτική. Τα αποτελέσματα είναι γνωστά.

Εορτάζουμε εφέτος, το 2012, τα 90χρόνια από τη Μικρασιατική καταστροφή. Και πρώτα ο Θεός θα εορτάσουμε και την εκατονταετία της το 2022, προσδοκούμε και τότε μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όμως η αυτοκρατορική οικουμένη του Ελληνισμού θα εξακολουθεί να είναι παρελθόν με ορόσημά της από την μεγάλη αυτή πολιτιστική διαδρομή το Οικουμενικό Πατριαρχείο στην Κωνσταντινούπολη, τα ελληνόφωνα πρεσβυγενή Πατριαρχεία στην Αλεξάνδρεια και τα Ιεροσόλυμα, την Αρχιεπισκοπή του Σινά και το αναρίθμητο πλήθος των πολιτιστικών μνημείων με τις ελληνικές επιγραφές;

<http://bitly.com/1r7Eoz2>